

## Voorwoord

Nederland heeft een minimumbelasting voor superrijken nodig. Dat is gewoon een kwestie van rechtvaardigheid. Waarom zouden miljardairs niets hoeven te betalen? De belasting die zij niet afdragen moeten anderen betalen, hetzij direct, hetzij indirect via lagere overheidsuitgaven aan onderwijs, gezondheidszorg en infrastructuur.

Maar het is bovenal een democratische kwestie. Zolang er van superrijken niet wordt verwacht dat ze elk jaar een minimum aan belasting bijdragen, zal hun rijkdom sneller blijven toenemen dan die van alle andere inkomensgroepen, en daarmee ook hun macht om markten te destabiliseren, heersende ideologieën te beïnvloeden en beleid te bepalen.

Alle beschikbare onderzoeken – of die nu de situatie van Nederland, Frankrijk, Brazilië, Zweden, Noorwegen of de Verenigde Staten betreffen – laten hetzelfde patroon zien: superrijken ontkomen grotendeels aan de inkomstenbelasting die juist het fundament zou moeten zijn van een progressief belastingstelsel. Daarvoor is één simpele reden: mensen die rijk genoeg zijn, kunnen hun vermogen gemakkelijk zo organiseren dat het weinig – en soms géén – belastbaar inkomen genereert.

In 2021 maakte het Amerikaanse media-platform ProPublica bekend dat Amerikaanse miljardairs als Elon Musk en Jeff Bezos in sommige jaren nauwelijks inkomstenbelasting betaalden. Er was zelfs een jaar waarin Bezos zo weinig inkomen opgaf dat hij gezinsbijslag aanvraagde – en ook daadwerkelijk ontving. Het internationale onderzoek dat in dit essay wordt beschreven, heeft sindsdien aangetoond dat dit soort individuen geen opzichzelfstaande gevallen zijn, maar voorbeelden van een algemener, wereldwijd fenomeen.

Met name in Nederland geven de onder-

zoeksresultaten een duidelijk beeld dankzij het baanbrekende werk van Arjan Bruil, Céline van Essen, Wouter Leenders, Arjan Lejour, Jan Möhlmann en Simon Rabaté.<sup>1</sup> Deze onderzoekers analyseerden gedetailleerde gegevens waarmee ze Nederlandse bedrijven in verband konden brengen met hun eigenaren. Zodoende konden ze het volledige bedrag berekenen dat de rijkste mensen van het land aan directe en indirecte belasting betaalden, evenals hun werkelijke inkomsten.

En het resultaat was verbluffend. Voor de 0,0001 procent rijkste Nederlanders daalt het percentage inkomstenbelasting tot bijna 0 procent. Alle belastingen in aanmerking genomen betalen superrijken maar de helft van wat de gemiddelde Nederlander betaalt.

De oplossing die ik aandraag – een minimumbelasting van 2 procent van het vermogen van superrijken – is het beste instrument om deze anomalie te verhelpen, doordat het alle manieren van belastingontwijking aanpakt, of het nu gaat om holdings, trusts of conglomeraten.

In de Nederlandse context worden vaak twee belangrijke argumenten aangedragen tegen elke vorm van vermogensbelasting.

Volgens het eerste argument zou zo'n belasting ongrondwettelijk zijn. In 2021 oordeelde de Hoge Raad dat belasting van fictief kapitaalinkomen, box 3, een schending is van de mensenrechten zoals vastgelegd in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

Maar de minimumbelasting die ik voorstel verschilt in alle opzichten van die in box 3. Ze zou alleen gelden voor superrijken, mensen die meer dan honderd miljoen euro aan vermogen bezitten. En ze zou slechts van toepassing zijn op superrijken die momenteel minder dan 2 procent van hun vermogen aan inkomstenbelasting betalen. Deze weinig belaste personen zouden het verschil moeten bijbetalen tot ze aan die 2 procent zitten. In die zin is wat ik voorstel dus geen extra belasting, maar een vangnet: een manier om ervoor te zorgen dat superrijken, ondanks al hun technieken om belasting te ontwijken, een minimale bijdrage leveren aan de maatschappij.



Vijftien jaar lang heb ik de vermogens van de rijksten van deze wereld in kaart gebracht en hun technieken om belasting te ontwijken in belastingparadijzen zoals Luxemburg en de Britse Maagdeneilanden, bestudeerd.

Op mijn eenentwintigste spitte ik de archieven van Zwitserse banken door en verdiepte ik me in landelijke betalingsbalansen met maar één doel: de in offshore financiële centra verborgen vermogens in cijfers uitdrukken. Ik wilde meer inzicht krijgen in deze grootschalige belastingvlucht die lang abstract is gebleven, maar die uiteindelijk, dankzij de Panama Papers halverwege de jaren 2010, de krantenkoppen zou halen.

Vervolgens richtte ik me op multinationals.

Ik raakte gefascineerd door hun ingewikkelde boekhouding waarmee, met behulp van bepaalde technieken, winsten die in Frankrijk of Duitsland worden gerealiseerd, in Ierland of Bermuda terechtkomen om aldaar niet belast te worden.

Deze internationale belastingontwijking heeft een aanzienlijke rol gespeeld in de groeiende ongelijkheid, in de toename van overheidsschulden en meer nog in een overheersend gevoel van machteloosheid, een voedingsbodem voor hedendaagse reactionaire bewegingen.

Toch zit de kern van het probleem niet in Zwitserland, op de Kaaimaneilanden of in Ierland. Onze fundamentele rechtsbeginselen verdwijnen niet in obscure constructies of exotische gebieden. Nee, het gebeurt hier, voor onze ogen, in een uiterst eenvoudige, vaak legale vorm van belastingontwijking met het verbijsterende gevolg dat superrijken geen of nauwelijks inkomstenbelasting betalen.

Oordeel zelf maar: als al onze miljardairs morgen naar de Kaaimaneilanden zouden ver-

huizen, zou het verlies aan belastingopbrengst voor de Franse schatkist miniem zijn, namelijk ongeveer 0,03 procent. De voornaamste reden daarvoor is dat de inkomsten van miljardairs bijna geheel afkomstig zijn uit holdingmaatschappijen die voor het merendeel hier in Frankrijk zijn gevestigd. Zodoende ontwijken ze de belasting, aangezien door holdings gegenereerde inkomsten niet belastbaar zijn. Toch zijn het wel degelijk reële inkomsten die in geen geval 'vastzitten', want ze kunnen worden gebruikt om te investeren, krantenconcerns of vastgoed te kopen, filantropische doelen te financieren, kortom, om alles te doen wat je maar kunt bedenken met een dergelijk vermogen.

Ons stelsel van inkomstenbelasting bracht aan het begin van de twintigste eeuw een enorme democratische verbetering. Nu is het tijd om er de laatste hand aan te leggen door er ook de miljardairs in op te nemen die er nooit aan hebben bijgedragen. Als we het beginsel van belastinggelijkheid willen toepassen dat is opgenomen in de Verklaring van de rech-

ten van de mens en de burger uit 1789,\* is het noodzakelijk dat we deze revolutie afmaken. Dat is het doel dat ik voor ogen heb met de minimumbelasting voor superrijken waar ik me voor inzet. Het is misschien een moeilijke strijd, maar wel een die de moeite waard is. Ik heb er jaren over gedaan om dit onderwerp volledig te doorgronden, maar nu zal ik het hier duidelijk en nauwkeurig uiteenzetten.

## Ondoorzichtigheid wegnemen: een internationaal onderzoeksproject

Ergens is het niet zo vreemd dat het zo lang heeft geduurd voordat duidelijk werd dat de superrijken zo weinig aan de schatkist bijdragen. Onze statistische instanties reppen inderdaad met geen woord over de zeer grote vermogens. Dat gebrek wordt goedgeemaakt door

---

\* Tekst over grondrechten en democratie, tijdens de Franse Revolutie aangenomen door de Nationale Grondwetgevende Vergadering

tijdschriften als *Challenges* in Frankrijk en *Forbes* in de Verenigde Staten. Door algemeen beschikbare informatie op te vragen, zoals bij het handelsregister gedeponeerde jaarrekeningen van ondernemingen of verklaringen aan de financiële marktautoriteiten, doen ze hun best het vermogen van de superrijken zo goed mogelijk in te schatten. Maar deze pogingen vertellen ons niets over de belasting die deze zeer vermogende personen betalen, want daar is in het publieke domein niets over bekend.

Pas rond 2020 begon deze ondoorzichtigheid te verdwijnen dankzij collectief academisch onderzoek. In een studie die ik in 2019 samen met Emmanuel Saez publiceerde, konden we een eerste schatting geven van de effectieve belastingtarieven voor Amerikaanse miljardairs.<sup>2</sup> Vanwege het fragmentarische karakter van de destijds beschikbare gegevens waren het ruwe cijfers, hoewel onze resultaten later werden bevestigd.<sup>3</sup> Maar deze eerste poging moedigde onderzoekers uit andere landen, zoals Frankrijk, Brazilië, Scandinavië, Nederland en Italië, aan om zich ook in deze kwestie